

UNIVERZITET CRNE GORE
VIJEĆU PRIRODNO-MATEMATIČKOG FAKULTETA
PODGORICA

Postdiplomske studije-studijski program Biologija

PREDMET: Izvještaj Komisije o magistarskom radu pod nazivom „Razvoj biološke misli u nastavi osnovnih i srednjih škola u Crnoj Gori u periodu 1834-1916“ kandidatkinje Vušurović Milice, diplomiranog biologa.

Poslije uvida u kompletan priloženi materijal, Komisija u sastavu:

Prof. dr Danka Caković, PMF, Podgorica, predsjednica
Prof. dr Vladimir Pešić, PMF, Podgorica, mentor
Prof. dr Drago Marić, PMF, Podgorica, član

podnosi

IZVJEŠTAJ
o magistarskom radu

Magistarski rad „Razvoj biološke misli u nastavi osnovnih i srednjih škola u Crnoj Gori u periodu 1834-1916“, kandidatkinje Vušurović Milice, diplomiranog biologa, urađen je u skladu sa odobrenjem koje je za ovu temu dalo Vijeće ovog fakulteta.

Rad je prikazan na 106 stranica i sadrži: Predgovor, Izvod, Abstract, Uvod, Teorijski dio, Ciljeve istraživanja, Materijal i metode, Rezultate i diskusiju, Zaključak i Literaturu. U tekst rada je uključeno 5 slika i 1 tabela. U Literaturi je dat popis 145 referenci.

Postavljeni cilj rada

Počeci razvoja biološke misli u obrazovnom sistemu Crne Gore se vezuju za drugu polovinu XIX vijeka. Od tada do danas taj proces teče u kontinuitetu, ali različitim intezitetom. Da bi se jasnije sagledao položaj biološke grupe predmeta u savremenom školstvu u Crnoj Gori, neophodno je sagledati razvojni put od prvih koraka do danas. Iako su se brojni naučni radnici bavili razvojem crnogorskog školstva, sa druge strane metodičari nastave biologije proučavali aktuelna pitanja

vezana za unapređenje nastave, do sada istorijski razvitak nastave biologije, a samim tim i biološke misli u Crnoj Gori nijesu bili predmet naučnih istraživanja. Na osnovu navedenog izdvojio se cilj ovog istraživanja koji se bavi počecima involviranja, kao i razvojem biološke misli u crnogorskom školstvu u periodu 1834 - 1916. godina. Kako je ovaj proces zavisio od više faktora istraživanje je obuhvatilo osim uvodnog dijela i zakonsku osnovu nastave biološke grupe predmeta, nastavne planove i programe, realizaciju nastave ovih predmeta u osnovnim i srednjim školama, materijalnu osnovu nastave biološke grupe predmeta, udžbenike i stručnu literaturu za biološku grupu predmeta i strukturu nastavnog kadra sa biografijama učitelja i profesora koji su dali veliki doprinos razvoju biološke misli na osnovnom i srednješkolskom nivou obrazovanja u ispitivanom periodu.

Istraživanje se baziralo na primarnim i sekundarnim izvorima. U primarnim izvorima koji predstavljaju arhivsku građu fondova Državnog arhiva Crne Gore (Ministarstvo prosvjete i crkvenih poslova i Glavno školsko nadzorništvo), tekstovi u „Glasu Crnogorca“ i stručnom listu „Prosvjeta, referati, izvještaji, knjige o školstvu savremenika tog perioda, pronađene su specifičnosti koje se odnose na razvoj biološke misli u osnovnim i srednjim školama u tom periodu. Sekundarni izvori dali su značajne podatke za opštu sliku školstva tog perioda koji su se reflektovali na nastavu biološke grupe predmeta.

U istraživanju su korišćene: 1) istorijska metoda kojom se proučavala teorija i praksa u nastavi biološke grupe predmeta (istraživačke tehnike analiza sadržaja i studija dokumentacije, 2) deskriptivna metoda kojom je vršen pregled i konstatovano stanje u pedagoškoj praksi predmeta sa biološkim sadržajima tog vremena (istraživačka tehnika tabelarnog pregleda) i 3) komparativna metoda kojom su se utvrdile identičnosti, sličnosti i razlike elemenata nastave ovih predmeta poređenjem više osnovnih, srednjih škola, kao i nastave u odjeljenjima istih razredima.

U Teorijskom dijelu dat je osvrt na:

- istorijski kontekst u periodu 1834 – 1916 u kojim su se odvijali počeci uključivanja biološke misli u obrazovni sistem Crne Gore i njen razvoj u tom periodu
- obrazovne institucije i školsku mrežu osnovnih i srednji škola

Istraživački dio sadrži:

- ciljeve istraživanja
- materijal gdje je nabrojan dio primarnih i sekundarnih izvora
- metode koje su korišćene za istraživanje više elemenata obrazovno-vaspitnog rada u nastavi biološke grupe predmeta na osnovnom i srednješkolskom nivou.

U poglavlju Rezultati i diskusija

predstavljani su rezultati istraživanja u sljedećim oblastima: Zakonska osnova obrazovanja, Nastavni planovi i programi i nastava biološke grupe predmeta (osnovna i srednja škola),

Materijalna osnova biološke grupe predmeta, Udžbenici i stručna literatura za biološku grupu predmeta i Nastavni kadar.

U poglavlju **Zaključci** data je sublimacija svih rezultata istraživanja:

- ✓ Razvoj biološke misli u Crnoj Gori je bio u drugom planu u odnosu na predmete kojim se sticala elementarna pismenost na maternjem jeziku, matematička pismenost, jačao nacionalni identitet putem nastave religije i istorije,
- ✓ Razvoj biološke misli u crnogorskom školstvu ima zakonsko uporište od 1870. godine, kada Milan Kostić u svojim "Pravilima o dužnostima kapetana, mjesnih školskih nadzornika i učitelja glede narodnih osnovnih škola u Crnoj Gori, da bi iste što bolje uredile se i napredovale" uvodi obavezu formiranja školskih bašta, što preuzimaju i zakoni za osnovne škole iz 1884. i 1907. Zakon za gimnazije iz 1890. godine sadrži odredbe o obavezi čuvanja stručnih zbirki i učila, između ostalih i za biološku grupu predmeta.
- ✓ Iako su ciljevi i zadaci u crnogorskom školstvu usmjereni na odgajanje mladih ljudi koji su se uklapali u koncept "čojstva i junaštva", biološka grupa predmeta je imala vaspitnu komponentu (urednost, tačnost), obuhvatala je moralno i radno vaspitanje, dok su u domenu kognitivnih ciljeva rezultati bili u suzbijanju praznovjerica, sujevjerja, vradžbine i sl., a funkcionalna znanja su omogućavala da koriste prirodu ili se štite od nje.
- ✓ Prvi nastavni plan za osnovnu školu u Crnoj Gori koji je obuhvatao predmet iz neke oblasti biologije je Petranovićev plan iz 1856. godine (Antropologija). Biološki sadržaji se ponovo pojavljuju u oblasti Gazdinstvo sedamdesetih godina XIX vijeka da bi od Nastavnog plana iz 1878. godine biološki predmeti bili sastavni dio svih narednih nastavnih planova (1888., 1895., 1901., 1907., 1916.). Od predmeta iz biološke grupe predmeta bili su zastupljeni Prirodopis, Jestastvenica, Poznavanje i njegovanje čovječjeg tijela. Prve srednje škole nijesu imale u svojim planovima biološku grupu predmeta. Uključivani su predmeti vezani za poljoprivredu (Gajenje svilene bube i svilarstvo, Poljska privreda, a tek kasnije Prirodna istorija (Zoologija i Bitanika), Poznavanje prirode, Higijena.
- ✓ Nastava biološke grupe predmeta se otežavala u otežanim uslovima koji su važili za cjelokupno školstvo. Često su u stručnim listovima objavljivani radovi koji su sadržali didaktičko-metodička uputstva za realizaciju bioloških sadržaja. Preporučivala se očigledna nastava, primjena demonstrativne metode i eksperimenta, ekskurzije i praktična nastava.
- ✓ Materijalna osnova nastave je od osnivanja prve škole 1834. godine veliki problem Crne Gore, od neadekvatnih školskih zgrada, nedostatka osnovnog nameštaja (skamija) i elementarnih uslova za rad. U takvim uslovima za biološku grupu predmeta u osnovnim školama se koristio prirodni materijal (u nedovoljnoj mjeri) i Šrajberove slike za zid sa sadržajima iz Zoologije i Botanike. Cetinjska škola je bila najboje opremljena i osim prirodnog materijala i slika, koristili su se grafikoni, crteži i dr. U srednjim školama stanje

je nešto bolje, posebno u Djevojačkom institutu gdje su nastavna sredstva stigla iz Rusije i Zemljodjelska škola sa oglednim parcelama, raznovrsnim učilima i pomoćnim sredstvima. Gimnazije su uglavnom imale prirodoslovni kabinet.

- ✓ Udžbenici i stručna literatura za biološku grupu predmeta stizali su iz zemalja u okruženju. Prvo pominjanje udžbenika za biološku grupu predmeta je knjižnica Fračkovića za predavanje prirodne grupe predmeta. Značajan pomak čini Stevo Čuturilo koji naručuje udžbenike i stručnu literature sa temama iz biologije i polako formira biblioteku za ovu grupu predmeta. Domaća produkcija bioloških udžbenika Počinje krajem XIX vijeka kada su Đuro Popović i Andrija Jovičević napisali udžbenike Poznavanje i njegovanje čovječjeg tijela za sva četiri razreda osnovne škole. Zabilježeni su i neuspjeli pokušaji pisanja udžbenika za Botaniku i Zoologiju.
- ✓ Nastavni kadar do osamdesetih godina XIX vijeka u Crnoj Gori je uglavnom nestručan što se odražavalo i na nastavu biološke grupe predmeta. Izdvajaju se Cetinjska škola i srednje škole gdje su predavali uglavnom "izvanjci" (intelektualci iz okruženja) koji su sticali obrazovanje na evropskim univerzitetima. Nastavni kadar dao je značajan doprinos razvoju biološke misli u crnogorskom školstvu uvođenjem biološke grupe predmeta u nastavne planove osnovnih i srednjih škola, i izradom nastavnih sredstava, formiranjem školskih i botaničkih bašti, saradnjom sa stranim naučnicima, prevođenjem stručne literature, pisanjem metodičkih članaka i slično.

Zaključni stav i prijedlog

Na osnovu prezentovanih rezultata u predmetnom radu, zaključuje se da je kandidatkinja **Milica Vušurović**, dala doprinos izučavanju istorijata nastave biologije u obrazovnom sistemu Crne Gore. Dobijeni rezultati će biti dobra osnova za dalja istraživanja koja će se baviti razvojem biološke misli u crnogorskom školstvu od 1918. do savremenog doba. Komisija je pozitivno ocijenila naučne i stručne kvalitete prezentovanog magistarskog rada pod nazivom: „**Razvoj biološke misli u nastavi osnovnih i srednjih škola u Crnoj Gori u periodu 1834-1916**“ i sa zadovoljstvom predlaže Vijeću Prirodno-matematičkog fakulteta, Univerziteta Crne Gore u Podgorici da se kandidatkinji Milici Vušurović, diplomiranom biologu, dozvoli javna odbrana magistarskog rada.

Podgorica, 10.02.2020. god.

Komisija:

Danka Caković

Prof. dr Danka Caković, PMF, Podgorica, predsjednica

V. Pešić

Prof. dr Vladimir-Pešić, PMF, Podgorica, mentor

Drago Marić

Prof. dr Drago Marić, PMF, Podgorica, član